

Asia: VN/4063/2021

Arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Monika-Naiset liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto avioliittoon pakottamisen rangaistavuutta koskevasta arviomuistiosta.

Olemme tehneet käytännön työtä väkivaltaa kokeneiden naisten ja heidän lastensa tukemiseksi yli 20 vuotta. Vuosittain 30–40 naista hakee palveluistamme apua pakkoavioliittotilanteisiin. Merkittävä osa tietoomme tulevista pakkoavioliittotapauksista on sellaisia, jotka on solmittu hyväksikäyttötarkoituksessa tai taustalla on kunniamotiivi.

Viime vuosina Suomessa on alettu paremmin tunnistaa pakkoavioliittotapauksia. Osa tapauksista ohjautuu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Vuonna 2021 kaikista auttamisjärjestelmän 770 asiakkaasta 137 tapauksessa hyväksikäytön muotona oli pakkoavioliitto. Tapauksissa on yritetty soveltaa ihmiskauppalainsäädäntöä. Ne eivät ole kuitenkaan edenneet esitutkinnassa ihmiskaupan nimikkeellä, eikä tuomioita ole.

Käytännössä nykyainsäädäntö ei siis ole riittävä varmistamaan avioliittoon pakottamisen rangaistavuutta. Pidämme välttämättömänä, että Suomessa tehdään tarvittavat lainsäädännölliset muutokset, jotta pakkoavioliiton uhrien oikeusturva voi toteutua. Myös Istanbulin sopimuksen 37 artikla edellyttää sopimusvaltioita toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntökeinot varmistaakseen, että aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon tai tahallinen houkutteleminen ulkomaille tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon, säädetään rangaistavaksi.

Monika-Naiset liiton kanta

Monika-Naiset liitto ry pitää arviomuistiossa esitettyä vaihtoehtoa 4, että Avioliittoon pakottamisesta säädetään erillinen rangaistussäännös rikoslakiin, parhaana vaihtoehtona.

Pakkoavioliitto on ilmiönä moninainen. Tuomme esille kolme tapausesimerkkiä, joita asiakastyössämme tulee tyypillisesti esille.

Tapaus 1

Suomessa asuva nuoripari seurustelee. Vanhemmat saavat tiedon heidän seurustelusuhteestaan. Uskonnollisista ja kulttuurisista syistä perhe ei hyväksy seurustelua ennen avioliittoa. Perhe painostaa nuoria solmimaan avioliiton. Painostaminen on hienovaraista, vedotaan perheen ja suvun kunniaan. Avioliitto solmitaan uskonnollisin menoin vastoin nuorten omaa tahtoa.

Tapaus 2

Suomessa asuva nainen eroaa miehestään. Ulkomailla asuva perhe ei hyväksy avioeroa ja sitä, että nainen jää asumaan yksin naimattomana. Perheen näkökulmasta nainen tuo perheelle ja suvulle häpeää. Perhe uhkaa väkivallalla ja kidnappauksella. Naiselle annetaan vaihtoehto, että hänet viedään pois Suomesta ja naitetaan perheen valitsemalla toiselle miehelle kotimaassa, tai hänen on mentävä toiseksi vaimoksi Suomessa asuvalle miehelle. Nainen haluaa pysyä Suomessa ja valitsee pakon edessä avioitumisen toisena vaimona. Avioliitto solmitaan uskonnollisin menoin vastoin naisen tahtoa.

Tapaus 3

Paperittomana ulkomailla oleva pakolaisperhe pyrkii Eurooppaan. Perhe pakottaa 14-vuotiaan tyttärensä avioitumaan miehen kanssa, joka lupaa perheelle passit ja salakuljetuksen Suomeen. Avioliitto solmitaan uskonnollisin menoin vastoin tytön tahtoa. Suomeen saapuessa avioliitto tunnustetaan. Avioliitossa tyttö synnyttää alaikäisenä kaksi lasta. Mies käyttää toistuvasti fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa.

Ihmiskauppaa koskevan lainsäädännön soveltaminen kyseisiin tapauksiin on haasteellista. Miten esimerkiksi tapauksia 1 ja 2 voitaisiin soveltaa ihmiskauppalainsäädännön avulla? Riittääkö pelkästään pakkoavioliitossa oleminen siihen, että ihmiskaupan tunnusmerkistö täyttyy? Onko tarkoitus, että kaikki pakkoavioliitot pakottamisen tavasta riippumatta nähdään ”ihmisarvoa loukkaavana olosuhteena”, kuten ihmiskauppalaissa sanotaan? Miten lainsäädännön soveltaminen pakkoavioliittotapauksiin vaikuttaa muihin ihmiskauppatapauksiin ja -tuomioihin?

Jos samalla lainsäädännöllä pyritään varmistamaan myös avioliittoon pakottamisen rangaistavuus, huolestamme on, että lainsäädännön soveltamisesta tulee vielä vaikeampaa ja monimutkaisempaa,

eikä uhrien oikeusturva toteudu. Istanbulin sopimuksen tarkoituksena on rangaista nimenomaan pakottamista.

Erillissäätely tarvitaan, jotta pystyttäisiin tarkastelemaan ja näkemään pakkoavioliitto sellaisena laajana ja moninaisena ilmiönä, kuin se todellisuudessa on.

Pakkoavioliitossa voi tapahtua monenlaisia rikoksia ja hyväksikäyttöä, joita tutkitaan omina itsenäisinä rikoksina. Kuitenkin alkuperäinen avioliittoon pakottaminen jää usein tunnistamatta ja siten rankaisematta. Lisäksi lainsäädännöllä pitää pystyä puuttumaan myös niihin tilanteisiin, joissa vanhemmat vievät lapsen ulkomaille avioliittoon pakottamisen tarkoituksessa. Lastensuojelun keinoin ei näihin nykyään pystytä puuttumaan, koska vanhemmat voivat päättää, missä maassa lapsi asuu.

Näkemyksemme mukaan nykyinen ihmiskauppaa koskeva lainsäädäntö ei yksinkertaisesti kata tai tunnista kaikkia avioliittoon pakottamisen muotoja, prosesseja tai tilanteita. Emme usko, että pienillä muutoksilla (arviomuistion muut vaihtoehdot) saavutettaisiin odotettua tulosta.

Muita huomiota

- Grevio on huomauttanut Suomelle, että ihmiskauppa rikosnimekkeenä ei kata kaikkia pakkoavioliiton ilmenemismuotoja, ja kehottanut voimakkaasti erilliskriminalisoimaan sen.
- Lainsäädännön tulee ottaa huomioon myös muut avioliiton kaltaiset olosuhteet ja esimerkiksi uskonnollisin menoin solmitut avioliitot, jotka eivät välttämättä ole Suomessa voimassa olevia, mutta kulttuurisesti katsotaan sitoviksi.
- Lainsäädännön tulee myös kattaa tapaukset, joissa avioliitto on alkanut vapaaehtoisesti, mutta muuttunut pakonomaiseksi, eikä toisella osapuolella ole tosiasiallista mahdollisuutta lähteä liitosta, eikä ainoastaan ymmärrettävä, että avioliitto alkaa pakotettuna.
- Avioliittoon pakottaminen voi tapahtua hyvin hienovaraisesti ilman suoranaista uhkailua tai väkivaltaa, ja sitä voi olla vaikea osoittaa, joten ”pakon” määritelmä täytyy olla matalakynnyksinen.
- Pakkoavioliitto ei automaattisesti tarkoita rajan ylittävää liikkumista tai kuljettamista.
- Pakkoavioliitto tulee määritellä selkeästi lainsäädännössä.

Monika-Naiset liitto muistuttaa, että avioliittoon pakotetuilla naisilla ja heidän lapsillaan on oikeus riittäviin tukipalveluihin. On myös varmistettava, että tasa-arvokysymykset otetaan huomioon kaikessa kotoutumista tukevassa toiminnassa. Siviiliavioliittoa koskeva lainsäädäntö ei suojaa naisia ja tyttöjä uskonnollisilta ja kulttuurisilta avioliitoilta, niiden seuraamuksilta, kunniaan liittyvältä väkivallalta ja perheen ja yhteisön vainolta. Ennalta estävään työhön tyttöjen ja naisten oikeuksien

turvaamiseksi ja heitä tukeviin matalan kynnyksen palveluihin on panostettava nykyistä enemmän, ja varattava työlle riittävät resurssit.

Monika-Naiset liitto ry pitää erilliskriminalisointia välttämättömänä, jotta uhrien oikeusturva voi toteutua ja rikosvastuu voidaan varmistaa. Suomen on pystyttävä nykyistä paremmin suojelemaan tyttöjä ja naisia heihin kohdistuvalta hyväksikäytöltä. Pakkoavioliitto on yksi naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista ja vakava ihmisoikeusrikkomus.

Jenni Tuominen

Toiminnanjohtaja

Natalie Gerbert

Kriisikeskus Monikan johtaja

Gerbert Natalie

Tuominen Jenni
Monika-Naiset liitto ry